

ליטובל - צ'כיה

הנסיעה לליטובל (LITOVEL) היא חוויה מיוחדת במינה.

מונית מגיעה לאוספנו וחונה לפני שער הבית. אנו מטפסים עם המזוודות. ילדי השכנים מתבוננים ומסתכלים עלינו. ניצוץ של קנאה נראה בעיניהם. גם פריץ ביניהם, ממנו נפרדתי יום קודם. הוא יחסר לי.

מגיעים לתחנת הרכבת (נורד) צפון. אולם הכניסה, עצום, התקרה עשויה זכוכית, מעבירה אור כמעט מיסטי על ההמון. אנשים רבים ממהרים לכל הכוונים, הרצפה צבעונית עשויה שיש לבן אדום ושחור. הכל כאן אדיר, בשבילי עולם קסום של ממש.

אבא מוביל אותנו למסוף הרכבת "שלנו". מקומותינו מוזמנים מראש, אבא עולה ראשון לוודא שאמנם הכל בסדר. כעת, סוף סוף, מותר גם לנו לעלות. (ה- CUPE) התא שלנו יפה מאוד. רפוד קטיפה אדומה על המושבים, גם מראה לא חסרה, שולחן קטן מתקפל תחת אדן החלון, ואני מתיישבת בהתרגשות רבה. אבא נשאר בוינה. הוא ישיג אותנו רק בסוף השבוע. המתח גובר. מנהל התחנה במדים אדומים, מרים כעת את השלט ומסמן: "נוע". צפירה ממושכת מהקטר ואנו מתחילים לזוז. לאט תחילה והקצב גובר בהמשך.

וינה חולפת על פנינו. בתים גבוהים, כבישים רחבים והמון ירק. עצים מונומנטלים יפים להפליא, מכוניות ובצידן עגלות רתומות לסוסים חזקים.

חוצים כעת את הדנובה. הגשר כולו עשוי פלדה. הוא מזדעזע כשעוברת מפלצת הברזל. הרטט מורגש חזק, אפילו קצת מפחיד. אבל כמה יפה, הדנובה לא כחולה, אלא בגוונים שונים של אפור והיא זורמת בכבדות ובאטיות. יש במה להתבונן. נוסעים הלאה וכל היופי של נופי אוסטריה פרוס לפנינו.

שדות צבעוניים, ברקע שרשרת של הרים מכוסים יערות, אכרים עובדים בשדות, מנפנפים לנו לשלום, עדרי צאן ובקר מפוזרים פה ושם, משלימים את התמונה הפסטורלית.

מתקרבים לגבול אוסטרו - צ'כיה. בודקים לנו דרכונים ומזוודות ואנו ממשיכים את הנסיעה לליטובל.

סבתא רוזה ממתנה במסוף הרכבת. כל אחד מכיר את כולם. מנהל התחנה מברך אותנו לשלום וסבתא רוזה יוצאת מגדרה מרוב שמחה. מתחבקים ומתנשקים. אפילו הסוס שעומד בחוץ, רתום לכרכרה, משחרר שני כדורים מאחור. הכל מהשמחה הרבה שהגענו.

סבתא רוזה ובתה מלווינה

הדודות אולגה ובתה אולי, ופרידה ובעלה לוצ'יה, נמצאים כבר במקום. שנים עוד אחווה הרבה חופשות, אך החופש הספציפי הזה, משנת 1928 ישאר חרוט בזכרוני לעד.

המאכלים הנהדרים של סבתא רוזה, הטיולים היפים, השייט על הנהר ומעל לכל האוירה

המשפחתית היפה והחמה אמא שהופכת שוב לאשה עליזה, השרה איתנו בקולי קולות ומלמדת אותנו שירים חדשים בגרמנית ובצ'כית. כן - ללא ספק, החופשה הזאת היא היפה בכל ימי חיי.

בקרב הקהילה היהודית מליטובל שורר בימים אלה אבל כבוד. מר רוזנטל, ראש הקהילה מזה שנים, נפטר באופן פתאומי. אני שומעת לחשים מהמבוגרים במסדרון, אך הדבר לא מטריד אותי כלל.

באחד הימים אני חשה ברע. כנראה מקלקול קיבה, איני יכולה להשתתף בטיול. סבתא רוזה נשארת איתי בבית. היא יושבת מולי ומתחילה לספר. מה יכולה כבר ילדה בת שלוש להבין?

גשם מתחיל לרדת, צינה בבית. היא מדליקה אש בתנור הגדול שבמטבח, שיהיה לנו נעים. כפי הנראה, לא קל לה על הלב בימים אלו. פטירתו הפתאומית של מר רוזנטל, החבר האהוב עליה מותירה בה כאב עמוק. היא פורקת לפני מעט מהתוגה הכבדה ואני שומעת, זוכרת, אך לא מבינה.

לא שכחתי כלום מספוריך, סבתא יקרה. את דבריך אבין רק בעוד כמה שנים. אבל סמכי עלי, מעולם לא סיפרתי את אשר סיפרת ברגעי חולשה. היית אשה נהדרת, גידלת את ילדיך לתפארת, הקרבת הכל למענם. אין לך על מה להתחרט או להצטער. בנותייך תשכנה לך הכל, בעת זקנתך, ותטפלנה בך באהבה, מסירות ועידוד. לולא היטלר הרשע, שהוציא אותך להורג בגיל 82 אולי היית זוכה עוד לשנים רבות.

שנת 1875 בצ'כיה. פרובינציה של האימפריה האוסטרו-הונגרית הענקית.

בוינה הבירה, שולט הקייזר פרנץ יוזף, מבית הבסבורג ביד רמה וחזקה. האימפריה כוללת חוץ מאוסטריה, את הונגריה וחלקים ניכרים מצ'כיה,

רומניה, אוקראינה, יוגוסלביה, פולניה ואיטליה. כל המדינות הנ"ל סופחו לאוסטריה לאו דווקא על ידי כיבוש, אלא ב"חיתוניציה". ההבסבורגים שדכו את בניהם לשליטי המדינות השכנות והפכו אותם בעורמה ובתכסיסנות לחלק אינטגרלי של האימפריה.

הקייזר פרנץ יוזף מוקף באנשי החצר - האצילים, שתומכים בו ללא סייג. הללו מהווים למעשה את עמודי התווך של האימפריה כולה.

לאצולה דרגות שונות. החל מהתואר "פון" בתחתית הסולם וכלה בתואר המכובד "נסיך" ו"יורש העצר" שהם הקרובים ביותר לקייזר. כולם שייכים לסטטוס מובחר ומכהנים במשרות רמות דרג והולמות את דרוג אצילותם. שר, שרות חוץ, ראשי מחוז ועיר, קצונה גבוהה, מפקדי משטרה, כמורה גבוהה, בקיצור, כל עמדת מפתח מאוישת על ידי אנשי הקייזר, שדואגים ליציבות השלטון. האצילים הם לרוב בעלי האדמות ושירות שעברו אליהם בירושה, אך גם כחסדים המוענקים ע"י הקייזר כתגמול או פרס על שירותים שונים. אמצעי התקשורת מבוקרים ומצונזרים. למשל, בקורת על השליט נחשבת לפשיעה חמורה, העונש בהתאם. ישנה תקשורת מודפסת כגון: עיתונים ומודעות קיר. אבל הפופולרים ביותר הם המתופפים (הטמבורים). מצוידים בתוף, עוברים מכפר לכפר ומבשרים לעם את החדשות, כולן כמובן מחמיאות לקייזר ומשרתות את הקו המלכותי. לכאורה קיים חוק חינוך חובה. אם כי לא מקפידים לקיימו במיוחד. האוניברסיטאות מאוישות לרוב על ידי אצילים. רק מיעוט בין הסטודנטים הם עמך.

ליהודים מגבלות רציניות. חוק נומרוס קלאוזוס מאפשר רק למספר קטן וקבוע של סטודנטים יהודים לרכוש השכלה גבוהה. עם זאת ולמרות הכל, תרומתם של היהודים בכל תחומי המדע, הרפואה והמסחר, עצומה.

המשפחות, לרוב ברוכות ילדים. העוני בקרב פשוטי העם מחריד. להורים קשה לפרנס והשכר אינו מספיק גם להאכלת הפיות הרעבים. לכן מקובל לשלוח

את הילדים מגיל צעיר לעבודות חוץ, בכדי להקל על נטל המשפחה.

האנלפבתיות תורמת לא מעט לאמון עיוור בשלטון הקיזור, שנחשב לאיש צדק, נבון וטוב לב הדואג לעמו. "אשרי העם שיש לו קיזור שכזה!"

טבעי שבמדינה בשלטון אבסולוטי, המורכבת מעמים שונים, דוברי שפות שונות ומנהגים שונים, קיימים גם סכסוכים, עוינות ודחף להשתחרר מהשלטון הזר, מהמסים הכבדים ומחוסר תנאים סוציאליים כלשהם. קומץ קטן של אנשי מחתרת ה"אנרכיסטים", מפיצים כרוזי הסתה ומבצעים פיגועים ומעשי טרור. ברוב המקרים, אלה סטודנטים החשים באי הצדק המזעזע ומנסים לשנות דפוסים ומוסכמות.

האצילים מכים בהם קשות, מדכאים מראש ובאכזריות רבה, כל מרד סמוי או גלוי. עקב חוסר אינפורמציה, נוצרת בעם תחושה של יציבות ושלווה. הכל קבוע, ישנם סטטוסים ונורמות ואוי לסוטים מהם.